

Češi si stačí sami se sebou, všímá si právník, který nás dovedl do EU

Revoluce, která se nekonala. Tak hodnotí nový občanský zákoník ČR právník Arsène Verny, který v 90. letech vedl tým expertů připravujících vstup nových členských zemí do EU.

Lucie Sýkorová

Vnuk Alexandry Lvové, životní družky Jaroslava Haška, se po více než deseti letech vrátil z Německa do České republiky. V pozici elitního advokáta a zakladatele nadace na podporu dětí a mladistvých, kteří se zajímají o literaturu a psaní, zde chce začít novou etapu svého života. Jak vidí vývoj v Čechách s odstupem desetiletí? Zatím si především zvyká na odlišný způsob jednání. „V Čechách je typické, že lidé řadu věcí neříkají přímo, mluví v náznacích. Němci jsou přímější,“ podotýká Arsène Verny. Pojmenovává otevřeně to, jak v Čechách po revoluci vznikla novodobá finanční šlechta, i problémy, které mají nyní západní země s integrací uprchlíků.

Vracíte se do Čech po zhruba deseti letech, kdy jste žil převážně v Německu. Změnila se podle vás česká společnost během té doby?

Na první pohled vzniká dojem, že se toho hodně změnilo, že se společnost ucelila, že si každý našel své místo a že vzniká relevantně koherentní nová společnost. Tento dojem je ale v mých očích klamný. Pokud se zabýváte poměry a lidmi blíže, mluvíte o tom, jak smýšlí o sobě, o společnosti, o Evropě a celkově o hodnotách, tak zjistíte, že stíny minulosti přetrvávají. Ve společnosti se stále zrcadlí doba totality. Je to hořký element sametové revoluce. Tím, že byla sametová, nebyla krvavá, v podstatě zlegalizovala skoro veškeré zločiny, které se děly v předchozí době. Umožnila lidem, kteří jsou pro dobrou společnost neúnosní, najít si opět své cesty a cestičky, jak se v nové, kapitalistické společnosti etablovat, a dokonce se stát součástí nového systému a nabýt postavení nové finanční šlechty. Považuji to za velký hřích, který zanechal

pan Havel. Mnoho lidí si navíc stále myslí, že platí zásada pana Klause, že co není zakázané, je dovolené. To je podle mě zásadní nedorozumění. Protože i to, co není přímo zakázané, může být morálně nebo eticky nevhodné.

A jak vzpomínáte na 90. léta, kdy jste se do Čech vrátil poprvé?

Pamatuji si hlavně, že zde nefungovalo nic, pokud jste někde neměla známost. Téměř vše se řešilo osobními vztahy, skoro nic nešlo oficiální, nestrannou cestou. A to zde myslím platí ve velké míře dodnes a stalo se to skoro normalitou. Roli hraje zřejmě to, že Česká republika je malá země, a navíc zde funguje obrovský prago-centrismus – v podstatě všichni, kdo tahají za nitky, jsou v Praze, koncentruje se zde moc. A to je doopravdy malý rybníček, mocných lidí zde není podle mě více než tisíc. Je to většinou právě ona novodobá finanční šlechta, které se žije dobře, a většinou se mezi sebou tito lidé nějak dohodnou. Nikdo už se neptá, odkud kdo získal své miliony. To je důsledek politiky pana Klause, díky které se zrealizovalo pod legální nálepkou privatizace druhé rozkradení, rozebrání veškerého majetku (první proběhlo v roce 1948). Ale tentokrát je to zřejmě už navždy, to, co se rozebralo, se stalo majetkem několika málo rodin či finančních skupení.

Čím pro vás byl a je Václav Havel?

Je všeobecně známo, že v zahraničí je vnímán jako velká osobnost, byl nezastupitelný. V Čechách se to někdy popírá a vyčítají se mu chyby. Ty rozhodně udělal ve svém trochu naivním smýšlení, neměl také žádnou průpravu jako státník. Pro zahraničí byl ale nadějí, že si tento národ přece jen cení a váží slušných lidí, že volí někoho, kdo není typickým vítězem systému. A později byl jinými státy

uznáván i díky tomu, jak vystupoval, lidé mu prokazovali upřímnou úctu, to nebylo hrané. Získal si důvěryhodnost a autenticitu tím, že vystupoval a mluvil přímo a jasně. V 90. letech byl z mého pohledu pro Českou republiku opravdu darem. A jako spisovatel byl někým.

Máte řadu přátel mezi umělci, především mezi malíři. Jak jste se jako právník dostal do společnosti umělců?

K malířskému umění mě přivedly osudy malířů, s nimiž jsem se seznámil v Kolíně nad Rýnem, kde jsem v mládí žil a studoval. Tam existovala druhá největší entita emigrantů z Čech, byla to skupina zhruba 70–80 lidí. Byli mezi nimi architekti, lékaři, manažeři, básníci, malíři. Mně bylo tehdy 19 let a někteří z nich se stali mými blízkými přáteli, jako například pan Antonín Málek. Především díky němu jsem pak vstoupil do světa umělců. Obdivoval jsem vždy jejich nadání, dary, které jim byly dány, a bylo s nimi také vždy veselo... Mám tento svět velmi rád, protože umělci myslí úplně jinak než advokáti.

V kanceláři mám vystavená díla několika z nich, konkrétně Jana Procházky, Antonína Mála a jeden obraz proslulého Lubomíra Peška. Pan Pešek byl velmi zvláštním a jedinečným umělcem, pracoval asi tři desetiletí pro americkou NASA. Byl jedním z těch, kteří podle technických informací vytvářeli obrazy planet v době, než byly poprvé vyfotografovány. Tyto malby vycházely také v časopise National Geographic. Následně se potvrdilo, že pan Pešek ztvárnil planety téměř perfektně.

Co vás přivedlo k advokacii?

To byl jistý proces, pocházím ze staré lékařské rodiny a dlouho bylo přáním mých rodičů, především otce, aby ze mě byl také lékař. Touto



myšlenkou jsem se dlouho zabýval, jako by to byla samozřejmost. Pak jsem ale názor změnil. Po maturitě jsem nějakou dobu cestoval a během té doby jsem se rozhodl – lákala mě možnost studovat mezinárodní právo a politiku. Vnímám jsem nejen hlubší smysl tohoto povolání, ale i atraktivitu toho být činný v jakékoliv oblasti a nejen na jednom místě jako lékař. Otec to nesl s nevolí a nezapomenu, jak mi tehdy říkal: Uvidíš, že tím se neuživiš. Ale zmýlil se... (smích) Nyní žiji vlastně několik životů najednou, jsem advokátem, profesorem, píšu knihy... A poté, co mi před 2,5 lety zemřel syn Valerian, jsem založil nadaci na podporu mladých literárně zainteresovaných dětí a mladistvých.

Váš syn Valerian měl velký literární talent. Zdědil jej po někom z rodiny?

Nepřímo, spíše ho k literatuře přivedlo prostředí, v jakém vyrostl. Umění i literatura měly v naší rodině vždy velký význam a prostor. Souviselo to i s tím, že moje babička byla Alexandra Lvová, životní družka Jaroslava Haška. Pohybovali se celý život v tehdejší bohémské společnosti a už i já jsem vyrostl u své babičky mezi stovkami knih, obrazů a vším, co souviselo s uměním. Bylo pro mě proto samozřejmostí, že se hodně čte, maluje, debatuje a že každý by měl mít vícero povolání podle svých sklonů a nadání. I můj syn vyrůstal a byl vychováván v takovém prostředí a duchu.

Prozradíte svůj životní příběh od emigrace po roce 1968?

Do Německa jsem přišel s matkou a jejím tehdejším manželem ve svých 12 letech. Žili téměř celý život v Porýní, až asi před 15 lety se přestěhovali do městečka Bad Reichenhall poblíž Salzburgu. Já jsem ale bydlel s matkou po emigraci jen půl roku. Pak jsem odešel do internátu mezinárodní školy, kde jsem se velmi intenzivně učil především němčinu. A od té doby jsem už vlastně nikdy nebyl doma, studoval jsem na mezinárodních školách a žil v internátech.

Práva jsem nejprve studoval v Kolíně nad Rýnem. Po prvních

státnicích jsem nastoupil na nové experimentální studium v Cáchách a Lucemburku, které se skládalo z předmětů jako evropské právo, ekonomie a politika, kultura, diplomacie a negociační jednání. V té době jsem byl asi v nejlepší formě svého života a studium jsem ukončil jako nejlepší absolvent ročníku. Doktorskou práci jsem psal na téma z oblasti mezinárodní a světové ekonomie v Budapešti, habilitoval jsem dva roky poté v Praze. Od roku 1991 jsem pracoval jako advokát. O tři roky později mi bylo nabídnuto vedení nové katedry mezinárodního a evropského práva na Vysoké škole ekonomické v Praze, kterou jsem pak vedl deset let. V roce 1995 jsem byl jmenován hlavním poradcem pro aproximaci českého práva s evropským právem v rámci jednání o přístupu ČR k EU.

„V souvislosti s Českou republikou je vnímán především současný prezident, na nějž jsou různé názory. A tím nemyslím jeho chování, které je velmi výstřední a neobvyklé. Ale on nadále působí i ekonomicky, významné jsou například jeho výstupy vůči Číně.“

Muselo to pro vás být náročné období. Máte recept na to, jak vydržet takový nápor? Jak tuto situaci snášela vaše manželka?

Recept? Především pocity štěstí. Z něčeho nebo s někým... A měl jsem tehdy také koníčka – veslování. To byl pro mě způsob, jak se uklidnit. Je pravda, že tehdy to bylo horečné období. Ale když se šťastnou náhodou a souhrou okolností dostanete na hřeben té vlny, tak s ní zkrátka jedete, pokud máte sílu a nadšení pro to, co děláte. Co se týká mé manželky, dohodli jsme se, že zůstane v Německu a že moje činnost mimo Německo bude trvat jen několik let. To ale nakonec dopadlo

jinak, trvalo to více než deset let, kdy jsem byl doma jen přes víkend, pokud vůbec. Byl to náročný život i pro moji ženu, bylo to možné jen díky tomu, že měla kolem sebe svoji perfektně fungující rodinu a řadu přátel.

Teď se stěhujete z Berlína do Prahy. S jakými pocity? A vzpomínáte si na dobu, kdy jste se naopak vrátil po ukončení přístupových dohod z Prahy do Berlína? Co to pro vás tehdy znamenalo?

Já jsem se tehdy především trochu zastavil a oddychl si od toho velkého tempa. V Německu jsem se věnoval advokacii a působil jsem na několika univerzitách. Teď začínám novou kapitolu, pro mě také lákavou. Mám pocit, že po všem, co se v mém životě v posledních 2–3 letech stalo, bylo toto tím správným rozhodnutím. Mám zde řadu přátel, kteří se mnou pracovali před deseti lety, nebo mezi svými bývalými studenty. Zatím se stále s někým setkávám.

Jako advokát si vybíráte klienty, nebo zastupujete kohokoliv?

Klienty si rozhodně vybírám, mým krédem je stát vždy na správné straně.

Stalo se vám už, že jste se v prvotním odhadu v klientovi spletl a poté z případu odstoupil?

Ano, to se někdy stává. V případě, že klient advokátovi neřekne pravdu. Pak lze odstoupit, ovšem podle daných pravidel.

V jakém stavu je podle vás nyní české soudnictví? Například v porovnání právě s Německem?

Jsem zde teprve čtvrt roku, takže jsem zatím se svým úsudkem opatrný. Ale někteří mí kolegové, kteří zde žijí a pracují dlouhodobě, mají velké pochybnosti o funkčnosti a schopnosti českého soudnictví. Ovšem je nutné říci, že ten, kdo toto povolání dlouho vykonává, pozná, že rovnost v právu neexistuje. A nezáleží, zda je to v Čechách, Německu nebo v USA. Velmi často souvisí výsledek procesu s tím, jaké má kdo možnosti se domáhat svých práv – finanční, konexní nebo obojí. Když se řeší velké kauzy, hro-



madné žaloby atd., je rozhodující kapitálová vybavenost dotyčných hráčů. To, zda si mohou dovolit zaangažovat nejlepší gardu právníků, jejichž schopnosti se často nedají srovnat s úrovní soudců.

Německo má oproti České republice výhodu, že disponuje již přes 50 let fungujícím právním systémem, judikatura tam má absolutní kontinuitu. V České republice se po roce 1989 vytvářel kompletně nový společenský, právní a ekonomický institucionální systém a tento proces podléhá dodnes desítkám zlomů, změn, novel, rekonstrukcí atd. Takže judikatura není koherentní, musí se stále řídit novými pravidly a předpisy. V tomto směru tedy nelze úplně stav českého právního státu s Německem srovnat.

Vnímáte osobně nějaký rozdíl v práci advokáta v Čechách a v Německu?

V Čechách je typické, že lidé řadu věcí neříkají přímo, mluví v názna-

Prof. Dr. univ. Arsène Verny, M.E.S.

Narodil se v roce 1956 v Ústí nad Labem, po roce 1968 emigroval s matkou do Německa, jeho babičkou je Alexandra Lvová, životní družka Jaroslava Haška. Je expertem pro právo Evropské unie a evropskou integraci. Jako univerzitní profesor vyučuje právo EU, evropské hospodářské právo a řešení konfliktů v mezinárodních vztazích na vícero německých, rakouských i českých univerzitách, je autorem řady monografií, článků a učebnic. V letech 1995–2003 byl hlavní vládní poradce (Principal Advisor) v integračních a přístupových projektech Evropské komise pro střední a východní Evropu. Je partnerem renomované advokátní kanceláře VERNY & DAUSES (www.verity-dauses.com) se sídlem v Berlíně, která je vysoce specializovaná na oblast komunitárního a mezinárodního práva. V roce 2014 tragicky zemřel jeho tehdy 19letý syn Valerian. Na jeho počest založil Valerianovu nadaci, která podporuje děti a mladistvé, kteří se zajímají o literaturu a psaní či jsou již začínajícími autory. V loňském roce na podzim se po 11 letech vrátil do České republiky a trvale spolupracuje s jednou z největších a nejprestižnějších českých advokátních kanceláří v Praze.

cích. Netvoří někdy ani celé věty a nevysvětlují, o co jde, takže kdo není znalý aktuální situace a například pozadí kauz, jen obtížně někdy rozumí, o čem je vůbec řeč. Němci jsou obecně více přímí, vyslovují věci na rovinu, projevuje se zkrátka jiný způsob myšlení.

Tím, že přicházíte nyní z jiného prostředí, je možná naopak vaší výhodou nestranný a nezaujatý pohled...

To určitě ano. To, že jsem zde jako advokát zatím nepracoval, mě vybavuje jistou imunitou. A myslím, že právě toto vnímá jako výhodu i advokátní kancelář, pro kterou nyní pracuji.

Vy patříte mezi kritiky nového občanského zákoníku z roku 2014, měl jste na toto téma v listopadu i přednášku na právnické konferenci v Praze. Měl by se podle vás zákoník změnit?

Jeho novelizace se už připravuje, ale podle mě je hřích měnit něco, co ještě nemělo šanci se zaběhnout. Soudy zatím neměly příliš možnost vyjádřit se k tomu, co zákon řeší a co ne. Přestože vnímám určité nedostatky, novela by neměla proběhnout dříve než po pěti letech.

Čím je podle vás dáno to, že velké množství Čechů se necítí být příliš součástí EU?

Podle mě je to otázka vnímání vlastní identity a úlohy. Měl jsem už v 90. letech pocit, že Češi si zkrátka stačí sami se sebou. Daří se jim poměrně dobře, ve své malé zemi se vyznají. Světová politika je zajímavá možná u piva, ale že by se doopravdy vníma-

li jako evropský stát, který má úlohu a možnost se v něčem angažovat, to tady příliš nevidím. V tom jsou trochu jiní i Slováci, myslím, že se cítí být více Evropany, chtějí být součástí EU jako celku a také v ní působit. V době asociačních dohod, když se vyskytly problémy a EU hrozila pozastavením jednání, řekl Václav Klaus: „Dokud máme Prahu, nemůže se nám nic stát.“ Praha je středem Evropy, matkou všech měst, to je jistě pravda, ale záleží i na tom, jak Češi vnímají svoji úlohu v rámci Evropy s její historickou úlohou a zodpovědností. O jisté nezodpovědnosti a neschopnosti v evropském kontextu svědčí i to, že Češi v době svého předsednictví EU nechali padnout vládu. To bylo tehdy pro mnohé nepochopitelné.

Nesouhlas zemí bývalého východního bloku s přijímáním uprchlíků v sou-

časné uprchlické krizi hodnotí západní státy jako nesolidární postoj. Vidíte to také tak?

Myslím, že je to otázka základní životní filozofie, hodnot, které kdo zastupuje. Zda řekneme, že tzv. naše zem je pouze naše zem a nic cizího zde nechceme, a chceme v první řadě ochránit své bezpečí, nebo zda tuto ochranu opustíme a lidské neštěstí, bída a nouze nás přinutí se otevřít a dát šanci tomu, že to bude převážně dobré. I za cenu toho, že riskujeme destabilizaci a to, že střet kultur vytvoří i zlé plody. Já jsem v tomto směru velmi opatrný od té doby, co mi zemřel syn. Každý, koho se neštěstí přímo netýká, to bude vnímat jinak než ten, kdo udělal špatnou zkušenost – koho například uprchlíci zmlátili, zmrzačili nebo mu znásilnili dítě apod. Takže myslím si, že přijímání uprchlíků není věc, která je vynutitelná. Pokud se některá země

Občanský zákoník – revoluce, která se nekonala

(Arsène Verny, výňatek z přednášky)

Až do Berlína dolehly výrazné hlasy o revoluci, která měla začít v lednu roku 2014, kdy vstoupil v účinnost nový občanský zákoník. Nejprve jsem uvěřil výrokům tehdejšího ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila, že se s novým kodexem opravdu zásadně mění situace. Jak se ale záhy a vlastně po pár měsících ukázalo, byla to pouhá teorie. Jde totiž o revoluci, o níž se sice hodně mluvilo a všichni se na ni dlouze a obsáhle připravovali, ale která nakonec fakticky neproběhla.

Jistě, k určitým změnám došlo. Velmi vítám odstranění nelogické dvojkolejnosti a spojení občanského a obchodního práva do jednoho kodexu. Toto sjednocení je důležité zejména v případě obligačního práva. Podobně prospěšná je i dispozitivnost, která ovládá celý zákoník. Možnost odchýlit se od zákona, pokud to tak strany chtějí, je jistě daleko lepší a výhodnější než přísná kogentnost. Mnohdy ale bohužel není jasné, zda se od konkrétního ustanovení lze, nebo nelze odchýlit.

„Revoluci“ snad lze spatřit v použití nové terminologie. Spíš než cokoliv jiného mě ale změny v termínech jen překvapily nebo ve vět-



FOTO: LUCIE ŠYKOROVÁ, ARCHIV ARSÈNA VERNYHO 2, ILLUSTRACE: PIXABAY.COM

rozhodne, že je nepřijme, tak je zkrátka nepřijme. Já to neodsuzuji.

Názory na to, jestli příliv uprchlíků představuje pro Německo velký problém, nebo ne, se různí. K čemu se přikláníte?

Nejde jen o příliv uprchlíků, které ho jsme byli svědky v minulém roce. Němci dopustili, aby se u nich už po desetiletí utvářely paralelní společnosti, nebo to ignorovali. Tyto společnosti vznikly a jsou již velmi mocné. Parazitují na slabosti Němců, kteří se v důsledku II. světové války stali v jistém smyslu devotními a netroufali si včas se ozvat. Celé čtvrtě v řadě velkých měst se tak dostaly do rukou minorit, které jsou prokazatelně kriminální. Například v Berlíně vznikly NO-GO zóny, kde žijí velké rodinné klany ze zemí Blízkého východu, které jsou absolutně nemilosrdné v oblastech, jako je dětská prostituce, obchod

s orgány a drogami atd. A německý stát i justice přiznávají, že tomu nejsou schopny čelit. Na druhou stranu Francie nikdy neměla mindráky jako Němci po válce, a přesto jsou u nich boje mezi státem a emigranty ještě o hodně krvavější. Myslím si tedy, že střet kultur s menšinami, které se nepodařilo integrovat, je spíše světový fenomén. Tím, že jsme civilizovaná společnost, nemůžeme tyto menšiny zabít, ale musíme se pokusit se s nimi vypořádat podle pravidel našeho právního státu. Ale ten na ně nedosáhne...

Jak je v Německu vnímáno, že bývalý český prezident Klaus nyní podporuje stranu AfD?

Řekl bych, že to není nic, o čem by se příliš mluvilo. V souvislosti s Českou republikou

kou je vnímán především současný prezident, na nějž jsou různé názory. A tím nemyslím jeho chování, které je velmi výstřední a neobvyklé. Ale on nadále působí i ekonomicky, významné jsou například jeho výstupy vůči Číně. To je vnímáno jako jeho původní tvář. Jinak zde ale není jiná osobnost, která by výrazně působila i v zahraničí a byla tam vítaná, jako byl Václav Havel.

Našel byste zemi, kde byste rád žil i s ohledem na současnou situaci?

Země, kde se mi líbí, je Toskánsko. Byl jsem tam už jako student, když mě tam vzal majitel advokátní kanceláře, pro kterou jsem tehdy pracoval. Je tam krásné světlo, vůně, je radost tam ráno vstát a podívat se na svět. Je mi tam dobře a myslím si, že tam jednou zakotvím. ■

šině případů možná lépe řečeno zaskočily. Často se totiž zdají být samoučelnými. Je tomu tak například u termínů „podnik“ a „závod“. Podle mého názoru má mít podnikatel především „podnik“, protože podniká, a termín „závod“ by měl být ponechán složkám podniku.

Díky novému občanskému zákoníku se měl z českého právního řádu odstranit komunistický občanský zákoník a jeho jistě nevyhovující ideologie. Jako by se ale zapomnělo na to, že revoluce už v občanském právu jednou proběhla, a to hned na začátku devadesátých let – zákon č. 509/1991 Sbírky. Ta byla sice připravena velmi rychle, právě díky ní se však československé a posléze české občanské právo zbavilo komunistických prvků.

Negativem nového zákona je v první řadě jeho přílišná délka. Jen pouhý občanský zákoník má přes tři tisíce paragrafů, další stovky a spíše tisíce pravidel obsahují zákony, které na kodex navazují. Měla-li být revoluce v tom, že bude nový občanský zákoník srozumitelnější pro běžné občany a lidi bez právního vzdělání – a z předcházejících vyjádření řady dotčených to lze jistě vysledovat, nepovedlo se to. Pro srovnání – německý občanský zákoník je kodex z roku 1900. Má asi 2100 paragrafů, probíhá četnými novelami, ale základ zůstal.

V dnešní složité společnosti není navíc klíčová právní úprava, nýbrž jurisprudencce. Zákony mají mít takzvanou judikatorní povahu. Mají vypočítávat především konkrétní práva a povinnosti a vyhýbat se neprávním skutečnostem.



Velkou výzvu před sebou mají soudci, kteří musí nová pravidla vykládat a svým způsobem tak rovněž dotvářet. Judikatorní povaha nového občanského zákoníku je však minimálně problematická, již kvůli tomu, že nový kodex není na mnoha místech napsán zrovna právně.

Zákoník navíc nezohlednil ani to, že žijeme v době digitální, v době internetu, v době úplně nových vztahů, jaké jsme si nedokázali ještě před pár lety představit.

Mnohé z novinek, které nový občanský zákoník do českého práva přinesl, se

v praxi používají. Rozšířily se například možnosti dědického práva, ale ve většině jen v teoretické rovině. Zkuste se zeptat notářů, nakolik jsou tyto nové možnosti v praxi využívány. Až na výjimky tomu tak není příliš často. Situace se ale může změnit a také tyto nástroje vstoupí do hry, pokud budou dopracovány a legislativně lépe uchopeny a provázány. Pak již ale nepůjde o revoluci, nýbrž o pozvolný vývoj. Nový občanský zákoník tedy není revolucí, ale krokem k evoluci. ■